Wojewoda W., Ławrynowicz M. 1992. *Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W. Heinrich Z.). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, Kraków.

Grzyby chronione na terenie Parku Krajobrazowego im. Gen. Dezyderego Chłapowskiego

Park Krajobrazowy im. gen. Dezyderego Chłapowskiego powstał w 1992 r. w celu ochrony kulturowego krajobrazu rolniczego z wprowadzoną na początku XIX wieku siecią zadrzewień śródpolnych. Na obszarze Parku przeważają pola uprawne i użytki zielone (ok. 74%), a lasy i zadrzewienia śródpolne zajmują jedynie ok. 15%. Praktycznie wszystkie siedliska i zbiorowiska roślinne poddane są silnej antropopresji wynikającej z gospodarki prowadzonej na terenie Parku. Lasy i zadrzewienia są w większości rozproszone, a w jedynych dwóch większych kompleksach intensywna gospodarka leśna prowadzi do zubożenia gatunkowego i wiekowego ujednolicenia fragmentów lasu (monokultury leśne), niezgodności nasadzeń w stosunku do siedlisk (np. częsta przewaga sosny *Pinus sylvestris* na siedliskach grądowych) oraz znacznego udziału gatunków obcych (m.in. robinii *Robinia pseudacacia*, dębu czerwonego *Quercus rubra*, daglezji *Pseudotsuga taxifolia*) (Bałazy, Ratyńska 1988, Bałazy i in. 1990, Ratyńska 1990, Ryszkowski 1996–1998). Do zbiorowisk o najbardziej naturalnym charakterze zaliczyć można niewielkie enklawy olesów i łęgów w dolinach cieków oraz nie pielęgnowane fragmenty parków wiejskich (Ratyńska 1986, Ratyńska 1990, Gołdyn, Arczyńska-Chudy 1998).

Informacje na temat grzybów wielkoowocnikowych występujących na tym terenie są nieliczne. Prace Goszczyńskiego i in. (1980) oraz Danielewicza i Malińskiego (1999) dotyczą jedynie purchawicy olbrzymiej. Dopiero w końcu lat 90-tych pojawiły się szersze opracowania (Kujawa, Karg 1997, Bujakiewicz, Kujawa 2000, Strakulska 2001, Lisiewska, Strakulska 2002). Z literatury znanych jest 6 gatunków grzybów chronionych występujących na obszarze Parku. W niniejszej pracy zaktualizowano i uzupełniono dane o nowe gatunki i stanowiska.

Poniżej zamieszczono wykaz gatunków grzybów objętych ochroną (na podstawie *Rozporządzenia Ministra Środowiska...* 2001) i ich stanowisk (w przypadku, gdy gatunek umieszczony jest na czerwonej liście grzybów wielkoowocnikowych podano także kategorie zagrożenia wg Wojewody i Ławrynowicz (1992). V oznacza gatunki narażone na wymieranie, R – gatunki rzadkie, I – gatunki o nieokreślonym zagrozeniu.

http://rcin.org.pl

Flagowiec olbrzymi *Meripilus giganteus* (Pers.: Fr.) P. Karst. Na terenie Parku cztery stanowiska.

Kopaszewo – Uroczysko Kopaszewo II, oddz. 164 – u podstawy dębu szypułkowego *Quercus robur*, jeden owocnik w 2000 r.

Turew – park pałacowy (Bujakiewicz, Kujawa 2000) – na pniaku dębowym i na korzeniach buka *Fagus sylvatica*, kilkanaście owocników od r. 1997.

Stary Gołębin – pomnikowa aleja dębowa – u podstawy dębu szypułkowego, jeden owocnik w 2000 r.

Wyskoć – Uroczysko Wyskoć, oddz. 159, na pniaku nieoznaczonego gatunku drzewa jeden owocnik w 2002 r.

Naparstniczka stożkowata *Verpa conica* (Timm.) Swartz: Fr. – kategoria zagrożenia R. Na terenie Parku trzy stanowiska:

Darnowo – brzeg rowu melioracyjnego – kilka owocników w 1999 r.

Rąbiń – pasowe zadrzewienie głogowe – 2 owocniki w 2000 r.

Turew – park pałacowy, ogródki pracownicze, na grządce z truskawkami – 2 owocniki w 2002 r.

Purchawica olbrzymia *Langermannia gigantea* (Batsch: Fr.) Rostk. Na terenie Parku pięć stanowisk.

Kopaszewo – park pałacowy (Kujawa, Karg 1997) – od lat 70-tych po kilka owocników w wilgotnych zaroślach nad stawem.

Racot – park pałacowy – w zaroślach nad stawem – 4 owocniki w 2000 r.

Rąbinek – zarośla na granicy lasu dębowo-grabowego i pola (Danielewicz, Maliński 1999).

Spytkówki – oddz. 262 – las dębowo-grabowy (Danielewicz, Maliński 1999).

Turew – park pałacowy (Goszczyński i in. 1980, Kujawa, Karg 1997, Danielewicz, Maliński 1999, Bujakiewicz, Kujawa 2000) – po kilka owocników od 1970 r. (w latach 1997–2002 nie było owocników na tym stanowisku).

Smardz półwolny (= Mitrówka półwolna) *Morchella gigas* (Batsch) Pers.: Fr. – kategoria zagrożenia I. Na terenie Parku pięć stanowisk:

Turew – park pałacowy (Kujawa, Karg 1997, Bujakiewicz, Kujawa 2000) – w zaroślach nad stawami, starym sadzie i trawniku – od 1996 r. po kilka – kilkanaście owocników.

Turew – zadrzewienie pasowe głogowo-topolowe (Kujawa, Karg 1997) – od 1999 r. po kilka – kilkanaście owocników.

Turew – Uroczysko Cygański Borek, oddz. 157 (Kujawa, Karg 1997) – od 1996 r. po kilka – kilkanaście owocników.

Rąbinek – Uroczysko Ćwikłowo, oddz. 153, drzewostan jesionowy – od 1999 r. po kilkanaście owocników.

Rąbinek – Uroczysko Rąbiń, oddz. 127, drzewostan jesionowy – od 1999 r. po kilkanaście owocników.

Smardz stożkowaty *Morchella elata Fr.* – kategoria zagrożenia I. Na terenie Parku trzy stanowiska:

http://rcin.org.pl

Rogaczewo Małe – na rabacie kwiatowej ściółkowanej korą – kilkanaście owocników w 1999 r.

Rąbiń – Uroczysko Rąbiń, oddz. 136, na poboczu drogi leśnej – po kilka owocników w latach 2001 i 2003.

Turew – na prywatnej posesji przy składowanych deskach – 1 owocnik w 2002 r.

Sromotnik bezwstydny *Phallus impudicus* L.: Pers. Na terenie Parku jedenaście stanowisk.

Choryń – park pałacowy – po kilkanaście owocników od 1999 r.

Katarzynin – Uroczysko Racot, oddz. 181 – drzewostan grabowy – po kilka owocników od 1999 r.

Kopaszewo – Uroczysko Kopaszewo II, oddz. 165 – drzewostan bukowy – pojedyncze owocniki od 1999 r.

Rąbinek – Uroczysko Rąbiń, oddz. 128 – drzewostan robiniowy – pojedyncze owocniki od 1999 r.

Rąbinek – Uroczysko Rąbiń, oddz. 129 – drzewostan robiniowy nad stawem śródleśnym – pojedyncze owocniki od 1996 r. (Kujawa, Karg 1997).

Rąbinek – Uroczysko Rąbiń, oddz. 127 – drzewostan robiniowy i brzozowy – pojedyncze owocniki od 1999 r.

Turew – Uroczysko Turew, oddz. 132 – drzewostan robiniowy – pojedyncze owocniki od 1999 r.

Turew – Uroczysko Turew, oddz. 132 – młodnik dębowy (sadzony w miejscach, gdzie wcześniej rosła robinia) – liczne owocniki od lat 90-tych.

Turew, ur. Turew, oddz. 133 – drzewostan lipowy – pojedyncze owocniki od 1999 r.

Turew – park pałacowy – od 1987 r. liczne owocniki corocznie (Kujawa, Karg 1997, Bujakiewicz, Kujawa 2000).

Rogaczewo Małe – pasowe zadrzewienie robiniowe, kilka owocników w 2000 r. (Strakulska 2001, Lisiewska, Strakulska 2002)

Szmaciak gałęzisty *Sparassis crispa* (Wulf. in Jacq.): Fr. – kategoria zagrożenia R. Na terenie Parku siedem stanowisk.

Kopaszewo – Uroczysko Kopaszewo II, oddz. 165 – u podstawy sosny zwyczajnej, jeden owocnik w latach 2000–2001.

Rąbiń – Uroczysko Rąbiń, oddz. 142 – u podstawy daglezji, jeden owocnik w 2000 r.

Rąbiń – Uroczysko Rąbiń, oddz. 124 – u podstawy sosny zwyczajnej – kilka owocników od lat 80-tych.

Rąbiń – Uroczysko Rąbiń, oddz. 126 – u podstawy modrzewia *Larix decidua*, jeden owocnik w 2000 r.

Turew – Uroczysko Turew, oddz. 134 (Kujawa, Karg 1997) – u podstawy sosny zwyczajnej, od lat 80-tych, jeden owocnik.

Turew – Uroczysko Turew, oddz. 134 – na pniaku nieoznaczonego drzewa – jeden owocnik od lat 90-tych.

http://rcin.org.pl

Wyskoć – Uroczysko Wyskoć, oddz. 160 (Kujawa, Karg 1997) – u podstawy sosny zwyczajnej, od lat 80-tych, jeden owocnik.

Żagwica listkowata *Grifola frondosa* (Dicks.: Fr.) S. F. Gray – kategoria zagrożenia V. Na terenie Parku dwa stanowiska.

Turew – pasowe zadrzewienie głogowe (Kujawa, Karg 1997) – u podstawy dębu szypułkowego od r. 1996 corocznie 1–3 owocniki.

Turew – Uroczysko Turew, oddz. 134, u podstawy dębu szypułkowego, jeden owocnik w 2002 r.

Na terenie Parku im. Dezyderego Chłapowskiego występuje 8 z 23 gatunków grzybów objętych w Polsce ochroną całkowitą (*Rozporządzenie Ministra Środowiska...* 2001). Warto podkreślić, że grzyby chronione występują w zbiorowiskach przekształconych przez człowieka takich jak ogrody, sady, aleje przydrożne. Potwierdza to zasadność prowadzenia dalszych obserwacji nad zdolnością zasiedlania zbiorowisk poddanych silnej antropopresji przez poszczególne gatunki grzybów.

Anna Kujawa

PIŚMIENNICTWO

Bałazy S., Ratyńska H. 1988. *Charakterystyka szaty roślinnej Agroekologicznego Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego*. W: *Ochrona wartości krajobrazowych na Ziemi Kościańskiej* (red. Ryszkowski L., Zimniewicz K.). Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej. Kościan: 60–76.

Bałazy S., Ratyńska H., Szwed W. 1990. *Struktura przestrzenna lasów i zadrzewień śródpolnych okolic Turwi na tle roślinności rzeczywistej*. W: *Obieg wody i bariery biochemiczne w krajobrazie rolniczym* (red. Ryszkowski L., Marcinek J., Kędziora A.) Wyd. Nauk. UAM: 37–45.

Bujakiewicz A., Kujawa A. 2000. *Macrofungi of manorial park in Turew near Poznań*. Acta Mycol. 35 (2): 183–195.

Danielewicz W., Maliński T. 1999. *Materiały do znajomości rozmieszczenia purchawicy olbrzymiej (Langrmannia gigantea (Batsch: Pers.) Rostk. w Zachodniej Polsce*. Bad. Fizjogr. Pol. Zach, B. 48: 239–248.

Gołdyn H., Arczyńska-Chudy E. 1998. *Różnorodność roślin Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego i jej ochrona*. W: *Kształtowanie środowiska rolniczego na przykładzie Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego* (red. Ryszkowski L., Bałazy S.). Zakład Badań Środowiska rolniczego i Leśnego PAN, Poznań: 123–132.

Goszczyński J., Kaczmarek W., Karg J., Kukielska C. 1980. *Stanowisko purchawicy olbrzymiej Langermannia gigantea w Turwi*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 36, 5: 51–52.

http://rcin.org.pl

Kujawa A., Karg J. 1997. *Chronione i zagrożone gatunki grzybów wielkoowocnikowych na terenie Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego*. Biul. Parków Krajobr. Wielkopolski 2 (4): 102–103.

Lisiewska M., Strakulska M. 2002. *Biodiversity of macrofungi of selected field afforestations in the Agroecological Landscape Park near Turew (Central Wielkopolska)*. Pol. Bot. Journ. 47 (2): 167–181.

Ratyńska H. 1986. *Charakterystyka fitosocjologiczna i florystyczna zbiorowisk leśnych i zaroślowych na obszarze projektowanego Parku Agroekologicznego im. gen. D. Chłapowskiego*. Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN, Poznań (maszynopis).

Ratyńska H. 1990. *Szata roślinna jako wyraz antropogenicznych przeobrażeń krajobrazu rolniczego okolic Turwi*. W: *Charakterystyki ekologiczne wybranych elementów krajobrazów rolniczych*. SGGW-AR 26: 137–154.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2001 r. w sprawie określenia listy gatunków roślin dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów właściwych dla tych gatunków i odstępstw od tych zakazów. Dz. U. nr 106, poz. 1167, Warszawa.

Ryszkowski L. 1996–1998. *Koncepcja Planu Ochrony Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego w zakresie uwarunkowań przyrodniczych i gospodarczych z rozpoznaniem głównych zagrożeń środowiska i przyrody oraz określeniem kierunków kształtowania krajobrazu i ochrony zasobów przyrody żywej*. Etap I–III. Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN, Poznań (maszynopis).

Strakulska M. 2001. *Grzyby wielkoowocnikowe w wybranych zadrzewieniach śródpolnych Agroekologicznego Parku Krajobrazowego im. gen. D. Chłapowskiego w Turwi*. Praca magisterska, Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu (maszynopis).

Wojewoda W., Ławrynowicz M. 1992. *Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN. Kraków: 27–56.

Ozorek dębowy *Fistulina hepatica* w lasach świerklanieckich

Ozorek dębowy *Fistulina hepatica* (Schaeff.): Fr. to grzyb podstawkowy z rodziny ozorkowatych *Fistulinaceae*. Gatunek ten jest jedynym krajowym przedstawicielem wspomnianej rodziny z grupy grzybów afylloforoidalnych, dawniej zaliczanych do rzędu bezblaszkowców *Aphyllophorales* (Domański i in. 1967).

http://rcin.org.pl